

Beograd, Dubljanska 38
Tel. 344-2531, 344-2104
E-mail: oxfam@EUnet.yu

Britanska humanitarna organizacija formirana 1942. u Oksfordu. Oxfam pomaže ljude koji su siromašni bez obzira na rasu ili religiju podržavajući ih u njihovoj borbi protiv gladi, bolesti, eksploatacije i siromaštva.

Za objavljivanje ove publikacije korišćen je tekst "The Social Model" organizacije Bray Partnership iz Irske

RAZUMEVANJE INVALIDNOSTI

Socijalni model

INFORMATIVNA PUBLIKACIJA

"Ako ste došli da mi pomognete, onda se možete vratiti kući. Ali ako vidite moju borbu kao deo vašeg ličnog opstanka, onda ćemo možda moći da radimo zajedno".

Uvod

U poslednjoj dekadi desile su se ogromne promene u svetu invalidnosti. Kroz direktnu akciju, osobe sa invaliditetom ostvaruju političku snagu i socijalnu spoznaju. Oni zahtevaju ista prava, beneficije i obaveze koje uživaju ostali članovi društva, smatrajući da im to pripada. Uporedo sa povećanjem svoje političke aktivnosti, osobe sa invaliditetom na lokalnom nivou kreirale su svoj lični model - način na koji interpretiraju, analiziraju i prezentuju pitanja iz svoga života. Taj model, koji je odraz suštinskih uverenja, stavova, filozofije i prakse invalidskog pokreta naziva se **SOCIJALNI MODEL INVALIDNOSTI**

SOCIJALNI MODEL INVALIDNOSTI- Ključni elementi

Socijalni model invalidnosti nudi nov način posmatranja i izučavanja pitanja invalidnosti iz nove perspektive, koji treba da zameni način na koji su ova pitanja posmatrana do sada. Generalno, to je izazov tradicionalnom pristupu i odgovoru na pitanje invalidnosti u društvu uopšte. Posebno, on namerava da značajno utiče na promene u invalidskoj politici i na način na koji su servisi za invalide do sada organizovani i kontrolisani.

U medicinskom modelu, problem invalidnosti se vidi i prepoznaje kao problem pojedinca. Stoga se očekuje da je pojedinac taj koji treba da se menja. Da bi osoba sa invaliditetom prevazišla svoje probleme, očekuje se da ona treba da se pridržava saveta i uputstava datih od strane lekara, medicinskih sestara, fizioterapeuta, radnih terapeuta itd. Osoba sa invaliditetom se posmatra kao pacijent gde uspeh zavisi od toga da li se pacijent pridržavao prepisane rehabilitacije.

Suprotno tome, socijalni model invalidnosti ne tretira problem invalidnosti kao problem pojedinca. Umesto toga, problem se vidi u okruženju u kome živimo. U socijalnom modelu osoba sa invaliditetom ne doživljava se više kao pacijent već kao korisnik - građanin. U suštini ovoga modela nalazi se zastupanje, podrška medju invalidima, samopomoć i kontrola korisnika. Stoga, rešenja za pitanja invalidnosti vide se u brojnim promenama u oblasti arhitekture, životne sredine, odnosa društva i socijalnim/političkim stavovima. Na primer, stepenice na ulasku u autobus su one koje ograničavaju osobe sa invaliditetom, a ne sam invaliditet - te bi uvođenje pristupačnih autobusa uklonilo prepreku i omogućilo pristup invalidnoj osobi; menjajući način gradnje, osobama sa invaliditetom bi se obezbedio pristup zgradama; menjajući stavove društva smanjila bi se diskriminacija i predrasude prema osobi sa invaliditetom.

Socijalni model promoviše osobu sa invaliditetom kao aktivan subjekt, koji ima prava i beneficije, a ne kao pasivan objekat sažaljenja i milosrđa kao što je to u medicinskom modelu. Socijalni model promoviše uverenje da osobe sa invaliditetom mogu najbolje da procene šta su njihovi lični interesi i da one moraju imati uticaj na određivanje vrste servisa i razvoj politike koja se tiče invalida. Nasuprot tome, medicinski model vidi profesionalce kao ljude koji najbolje mogu da odluče šta je dobro za invalide.

Socijalni model invalidnosti izazov je medicinskom modelu koji vidi osobe sa invaliditetom kao bolesnike i pacijente kojima drugi ograničavaju način života i imaju kontrolu nad njima. Odnosno, bolesni ljudi ne moraju da rade, oni su isključeni iz uobičajenih obaveza u životu i na taj način marginalizovani. Socijalni model zalaže se za to da invalidnost bez obzira kako je nastala, ne nosi medicinski pečat već umesto toga promoviše aktivno pravo građanina i uključivanje invalida u društvo na način na koji to ona/on hoće.

Socijalni model invalidnosti pripada samim invalidima. Oni imaju dužnost i obavezu da uzmu i zadrže vlasništvo nad njim.

PRIMENA SOCIJALNOG MODELA INVALIDNOSTI U VAŠOJ ORGANIZACIJI

Svaka organizacija bez obzira da li je državna, društvena, nevladina, javna ili privatna može se odlučiti da radi po socijalnom modelu invalidnosti. Fizički pristup, obezbeđenje informacija u pristupačnom formatu, pozitivan odnos u zapošljavanju invalida odnose se na svaku organizaciju i grupu, i mogu se primeniti bez obzira na vrstu posla kojom se ove organizacije bave.

Konsultacija sa invalidima čini se kao najbolji način da se obezbedi da sve organizacione strukture, politika, i praksa budu potpuno pristupačne za osobe sa invaliditetom. U isto vreme ***konsultacija sa invalidima*** zahteva od ovih organizacija da aktivno podstiču učešće osoba sa invaliditetom u njihovim strukturama i obezbeđivanju servisa. Sve organizacije i servisi imaju odgovornost da osiguraju pristupačnost za osobe sa invaliditetom u svom delovanju. ***Konsultacija sa invalidima*** omogućava svakoj organizaciji da i invalide uključi u svoja strateška razmišljanja i planiranja.

Primena socijalnog modela invalidnosti u svakoj organizaciji zahteva obezbeđenje odgovarajućih potencijala. Vrlo često, male promene mogu značajno unaprediti uobičajenu praksu. Ako se u fazi planiranja imaju u vidu i pitanja invalida i ako se ona uključe u sam proces definisanja određenog programa, kasnije će se izbeći troškovi moguće adaptacije. U isto vreme se na taj način obezbeđuju uslovi za primenu socijalnog modela invalidnosti.

Brojna ključna pitanja takodje treba da se razmotre pri primeni socijalnog modela invalidnosti. Na primer:

- Da li su vaše informacije obezbeđene na različito pristupačnim formatima (audio, brajevo pismo, štampane stvari)?
- Da li su vaše prostorije pristupačne?
- Da li vaša politika pri zapošljavanju uključuje i mogućnosti za invalide?
- Da li su osobe sa invaliditetom podstaknute da učestvuju u vašoj organizaciji/obezbeđenju usluga?
- Da li su posebna sredstva obezbeđena da bi se omogućio proces konsultacije sa invalidima?

Neka od ovih pitanja odnosiće se posebno na organizacije koje se bave invalidima, ali većina njih može se generalno primeniti na sve.

Ako ste zainteresovani da dobijete dodatne informacije i da podržite proces konsultacije sa invalidima, molimo vas raspitajte se i kontaktirajte lokalne organizacije invalida u vašoj sredini. One su sigurno tu, ali ih do sada možda niste primećivali.

Oxfam kao organizacija koja pomaže ljudima u nevolji i onima koji ostaju na marginama društva, promoviše i zalaže se za primenu socijalnog modela invalidnosti, kako u svojoj organizaciji, tako i u svim ostalim organizacijama sa kojima Oxfam radi i saradjuje. Pomoć ljudima da ostvare svoje "Pravo na reč", tj. pravo na samoizražavanje svojih potreba i angažovanje na njihovom ostvarenju, jedno je od osnovnih strateških ciljeva Oxfama i potpuno je u saglasnosti sa socijalnim pristupom invalidnosti. Stoga, za dodatne informacije takođe možete kontaktirati i Oxfam, i mi ćemo rado sa vama podeliti informacije koje imamo.

TABELA SUPROTNOSTI!

MEDICINSKI MODEL	SOCIJALNI MODEL
Pacijent	Korisnik
Doteraju vas da se uklapate u sredinu	Menjate životno okruženje
Priznaje se samo stručnost profesionalaca koji nisu invalidi	Stručnost i iskustvo samih invalida
Milosrdje	Prava
Institucije	Samostalni život / lokalna zajednica
Bolesni ljudi o kojima se brine	Ljudi kojima je potrebna asistencija
Izlečeni i rehabilitovani	Samostalni i uključeni
Pasivna zavisnost	Aktivni gradjanin
Odluke donete umesto vas	Samoodredjenje
Usluge kojima rukovode ne-invalidni profesionalci	Usluge kontrolisane od strane korisnika
Bez političke aktivnosti/svesti	Podizanje svesti, zastupanje, podrška medju invalidima
Žrtva	Osoba koja ima prava
Izdvajanje	Učešće
Izolacija	Uključivanje
Mi znamo šta je najbolje za vas	Mi znamo šta je najbolje za nas
Da li ona/on pije kafu sa šećerom?!	Ne, hvala, ne pijem slatku kafu!!